

**सुनवल नगरपालिकाका प्रमुख श्री भीम तहादुर थापा क्षेत्रीद्वारा
सुनवल नगरपालिकाको पाँचौ नगरसभाको बैठकमा प्रस्तुत आगामी
आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम**

**यस बैठकका अध्यक्ष एवं उपप्रमुखज्यू,
नगरसभाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरु,**

स्थानीय तहको पुनर्संरचना भए पश्चातको यस नगरपालिकाको पहिलो जन निर्वाचित स्थानीय सरकारको रूपमा दुई आर्थिक वर्ष पुरा गर्ने क्रमसंगै आज हामी नेपालको पहिलो बालमैत्री नगर सुनवल नगरपालिकाको आगामी आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम यस सम्मानित सभामा प्रस्तुत गर्न पाउँदा आफुलाई गौरवान्वित ठानेको छु ।

यस ऐतिहासिक अवसरमा राष्ट्रका लागि आफ्नो अमूल्य जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने शहिद विष्णु पाण्डे लगायत सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात शहिदहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै सहिदको योगदानको स्मरण गर्दछु ।

संघीय व्यवस्था अनुरूप स्थानीय तहको निर्वाचन पश्चात जनताको नजिकको सरकारको रूपमा सम्पूर्ण नगरवासीबाट हामीलाई प्राप्त जिम्मेवारीलाई हृदयंगम र आत्मसाथ गर्दै पहिलो नगरसभाबाट संचालित “समृद्ध सुनवल, हाम्रो अभियान” भन्ने संकल्पलाई मूर्तरूप दिन “कृषि, पर्यटन, प्राकृतिक स्रोत, उद्योग र व्यापार : समृद्ध सुनवलको बलियो आधार” भन्ने दूरदृष्टीका साथ सुनवलको S बाट Sustainable and Inclusive Development, (दिगो र समावेशी विकास), U ले Upgraded Knowledge and Skill, (ज्ञान र क्षमताको अभिवृद्धि), N ले Naturally Sunwal (प्रकृतिमय सुनवल), W ले Women Children, Elder and Deprived Persons Prosperity (महिला, बालबालिका, वृद्ध र सिमान्तकृत वर्गको उत्थान) A ले (Active Youth) (उर्जाशील यूवा) र L ले Local Vibrant Economy (स्थानीय जीवन्त अर्थ व्यवस्था) भन्ने मूल मन्त्रलाई आत्मसाथ गर्दै चालिएका विकास कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नु हुने सुनवलका अग्रज व्यक्तित्वहरुको योगदान, सम्पूर्ण आदरणीय नगरवासीहरुको सहयोग र विश्वासका साथ सुनवलको विकास र समृद्धिको यात्रामा अविचलित रूपमा अधि बढ्न ठूलो प्रेरणा मिलिरहेको महसुस गर्दै वहाँहरु सवै प्रति सम्मान प्रकट गर्न चाहन्छु ।

नेपालको संविधानमा भएको स्थानीय तह सम्वन्धी संवैधानिक व्यवस्था र उक्त संविधानको अनुसूची ८ वमोजिमको स्थानीय तहको अधिकारको सूची एवं अनुसूची ९ वमोजिमको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकारको सूची, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, नेपाल सरकारले अन्तरराष्ट्रियस्तरमा जाहेर गरेका प्रतिबद्धता कार्यान्वयनको विषय, नेपालले सन् २०१५ देखि २०३० सम्मका लागि तय गरेको दिगो विकासका लक्ष्यहरुमा परिलक्षित गरेका लक्ष्यहरु हासिल गर्न टेवा पुग्ने जस्ता आधार र दायराभिन्न रहि सुनवलको १५ वर्षे विकास रणनीतिलाई सफल बनाउने हेतुले सुनवलको समृद्धि र नगरवासीको खुशीमा केन्द्रित रहि “समृद्ध सुनवल, हाम्रो अभियान” को संकल्पको पृष्ठभूमीमा आगामी आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ । जसका आधारमा आउने वजेट तथा कार्यक्रमबाट नगरपालिकाको समग्र विकासमा टेवा पुग्दै यस नगरको दिगो विकास र समृद्धिमा टेवा पुग्ने विश्वास मैले लिएको छु ।

अध्यक्षज्यू तथा सभाका सदस्यज्यूहरु,

अव म चालु आ.व. २०७५/७६ को नीति तथा कार्यक्रम वमोजिम नगरपालिकावाट भए गरेका कार्य तथा प्रयासहरुको समिक्षा प्रस्तुत गर्दछु ।

१. नेपाल सरकार सहरी विकास मन्त्रालय मार्फत सहरी पूर्वाधार लगानी आयोजनाका लागि सुनवल नगरपालिका छनोट भई उक्त आयोजनावाट ज्यामिरे अस्नैया रामपुर चौराहा सडक विस्तार, सुनवल ७ र ८, सुनवल रिड रोड वडा नं. २ र ९ को सडक खण्ड, सुनवल रिड रोड वडा नं. १ र ६ को सडक खण्ड छनोट भै डि.पि.आर. समेत तयार भैसकेको साथै बहुउद्देशिय कृषि बजार केन्द्र सुनवल १२, रिफ्रेस सेन्टर सहितको बसपार्क निर्माण सुनवल, रंगशाला निर्माण सुनवल ३, फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि ल्याण्डफिल्ड साइट निर्माण सुनवल ४, ढल निकास योजना सुनवल र भुमही लगायतका योजनाहरुको डि.पि.आर. निर्माण कार्य प्रारम्भिक चरणमा रहेको छ ।
२. संघिय सरकारको समपुरक अनुदानको रकमवाट नगरपालिकाको प्रशासकिय भवन निर्माण, सुनवल हिलपार्क जस्ता नगरगौरवका योजनाहरु कार्यान्वयनमा आएको छ ।
३. संघिय सरकारको विशेष अनुदानवाट सुनवलको सोमनाथ हाट बजार, अस्नैया हाट बजार र सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. २ मा खानेपानी योजना कार्यान्वयनमा आएको छ ।
४. तराई मधेश सम्बृद्धि कार्यक्रमवाट सुनवल १ सोमनाथमा सामुदायिक भवन निर्माण भैरहेको छ ।
५. प्रदेश सरकारका समपुरक अनुदानवाट सुनवल अटो भिलेज निर्माण, सुनवल ४, खरको छानामुक्त कार्यक्रम, भुमही जर्गाहा सडक, सुनवल ११ कार्यान्वयनमा छन । यसवाट नगरक्षेत्रका ७६ वटा घरलाई खरको छानामुक्त बनाईएको छ ।
६. राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश विकास समितिको कार्यक्रम प्राप्त भई सुनवल नगरपालिकाको चुरेको प्रभावित वडाका क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन भएको छ ।
७. नेपाल सरकार, स्थानीय तह तथा सहकारी संस्थाहरुको लागत साभेदारीमा जिल्ला सहकारी संघको सहकार्यमा सुनवल २ मा ३००० मेट्रिक टनको सहकारी शितभण्डार निर्माण निर्माणको कार्य अगाडी बढेको छ ।
८. सुनवल नगरपालिका र प्रदेश सरकारको साभेदारीमा सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ९ मा रहेको विद्यालयको जग्गामा नमुना कृषि फर्म निर्माणको कार्य प्रारम्भ भएको छ ।
९. फुल खेती तथा फुल उत्पादन र व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रदेश सरकारको सहयोगमा सुनवल वडा नं. १० मा प्लोरिकल्चर निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको छ । जस्का लागि ३.५ विगाहा जग्गा प्रदेश सरकारलाई उपलब्ध गराई सकिएको छ ।
१०. नगरक्षेत्रमा रहेको विद्युतीकरणको समस्यालाई समाधान गर्न नगरक्षेत्रका विद्युत पोल तथा तार विस्तार एवं ट्रान्सफर्मर प्रतिष्ठापन तथा थप गर्ने कार्य भएको छ ।
११. वालमैत्री स्थानीय शासनको क्षेत्रमा तोकिएका सूचकहरु पुरा गरी सुनवल नगरपालिकालाई नेपालको पहिलो वालमैत्री नगरपालिका घोषणा गरिएको र वालमैत्री स्थानीय शासनको दिगोपनाका लागि ५ वर्षे रणनितिक योजना निर्माण भई कार्यान्वयनमा रहेको छ ।
१२. सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. १ मा प्रशुती गृह स्थापना भई प्रभावकारी रुपमा संचालनमा रहेको छ । हालसम्म ६१ जनाले प्रसुती सेवा प्राप्त गरी सकेका छन ।

१३. नगरपालिकाको विशेष पहलमा नेपाल सरकारबाट हालै मात्र ७ वटा वडामा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र स्थापनाको निर्णय भई यसै आर्थिक वर्ष देखि ती स्वास्थ्य केन्द्रहरूको संचालनको प्रक्रियामा छन। यससंगै अब नगरपालिकाका १० वटा वडामा सहजरूपमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढेको छ।
१४. नगरपालिकाको वडा नं. ७ र ८ का नागरिकका लागि स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि गराउनका लागि एक वटा एम्बुलेन्स खरिद प्रक्रिया अन्तिम चरणमा रहेको छ।
१५. सुनवल नगरपालिकाको लागि १५ शैयाको प्राथमिक अस्पताल स्वीकृत भई आएको छ। यसलाई कार्यपालिकाको निर्णय अनुसार वडा नं. ५ को जग्गामा अस्पताल भवन निर्माणका लागि स्वास्थ्य मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाईएको छ।
१६. यस नगरपालिकाका साथै यस जिल्लालाई गण्डकी प्रदेश जोडने सडकको रूपमा भुमही हुदै वडा नं. ११ वेवोरे, मिजादमार हुदै गण्डकी प्रदेशको विनयी त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडा नं. ५ देउराली जोडने सडकको ट्रयाक खोल्ने कार्य सम्पन्न भएको छ।
१७. नेपाल सरकार सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको सहयोगमा सुनवल नगरपालिकाको एकिकृत सहरी विकास योजना (Integreted Urban Development Plan, IUDP) निर्माण भई अन्तिम चरणमा रहेको छ।
१८. लाभग्राहिले सहज र सरल रूपमा प्राप्त गर्न सक्ने गरी सम्बन्धित वडाको पायक गर्ने वैकसंग सम्भौता गरी वैकिड प्रणालीवाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण भैरहेको छ।
१९. व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रक्रियालाई सरल र सहज बनाउन नगरपालिकाको १३ वटै वडावाट अनलाईन प्रविधिवाट व्यक्तिगत घटना दर्ता भैरहेको छ।
२०. नगरपालिकाको सबै वडा कार्यालय संचालन भै सेवा प्रवाह हुनुका साथै सबै वडावाट सफ्टवेयरको प्रयोग गरी राजश्व संकलन भैरहेको छ।
२१. महेशपुर भन्सार र पाल्पा लगायतका पहाडी क्षेत्रको बीचमा व्यापारिक केन्द्रको रूपमा सुनवल नगरपालिकालाई विकास गर्न सकिने संभावनाका साथ सुनवल परासी सडकलाई ४ लेनमा विस्तार गर्ने पहल सफलता उन्मुख रहेको छ। सुनवल महलपोखरी हुदै पाल्पा कालिगण्डकी कोरिडोर जोडने सडक निर्माणका लागि उक्त क्षेत्रका स्थानीय तहहरूसंग समन्वय भैरहेको छ।
२२. नगरपालिका भित्रका सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि विद्यालयको सघन अनुगमन गरी विद्यालय गुणस्तर सुधार र मर्जरका लागि सहजीकरण भएको र एक विद्यालय मर्ज समेत भएको छ।
२३. सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि विशेष गरी अंग्रजी, विज्ञान र गणित विषयका मावि तहको ९ वटा शिक्षक दरबन्दी वितरण गरिएको छ।
२४. बाबा वर्दगारिया क्षेत्रमा पतञ्जली योगपीठको सहकार्यमा आचार्य कुलम र जडीबुटी उद्योग स्थापनाका लागि पहल गरिएको छ।
२५. महलपोखरीमा होमस्टे संचालनका लागि तालिम सम्पन्न गरी होमस्टे स्थापनाको प्रक्रिया अगाडी बढाईएको छ।
२६. नगरक्षेत्रमा घर निर्माणमा संलग्न हुने मजदुरहरूका लागि भूकम्प प्रतिरोधि घर निर्माण तालिम

दिई विमाको व्यवस्था गरिएको छ ।

२७. नगरपालिकासंग योजना कार्यान्वयनका लागि सम्झौता गरेका उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूलाई तालिम दिईएको छ ।
२८. नगर क्षेत्रमा रहनु भएका जेष्ठ नागरिकहरूको सम्मानमा शुरुआत गरिएको जेष्ठ नागरिक दिवा केन्द्र तथा जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य शिविर संचालनमा रहेको छ ।
२९. जेष्ठ नागरिक परिचय पत्र र अपांगता परिचयपत्र वितरण गरिएको छ ।
३०. नगरका सबै वडाका छनोट भएका वस्तिहरूमा केन्द्रित गरी १००० दिनका आमा तथा वच्चाहरूलाई लक्षित गरी बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम संचालनमा ल्याईएको छ ।
३१. महिलाहरूको क्षमता विकासमा टेवा पुरेयाउने गरी १३ वटै वडामा महिला उद्यम केन्द्र स्थापना गरी सिलाई कटाई लगायत विभिन्न सीप विकास तालिम संचालन गरिएको छ । यसबाट १५८० जना महिलाले प्रारम्भिक सीप सिकेका छन् ।
३२. नगरक्षेत्रका १०० जना दलित युवाहरूलाई ड्राइभिङ तालिम दिइएको छ । ५० जना युवालाई हाउस वायरिङ तालिम दिईएको छ ।
३३. नगरका युवाहरूलाई कम्प्युटरमा साक्षर बनाउने उद्देश्यका साथ एस.ई.ई. र १२ कक्षाको परीक्षा दिई वसेका ५०० जना युवाहरूलाई निशुल्क कम्प्युटर तालिम दिईएको छ ।
३४. विकास योजनाहरूमा स्थानीय उपभोक्ताहरूको अपनत्व वढाई योजनाको सम्भारमा समेत टेवा पुर्याई दिगो व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुगोस भनी उपभोक्ताको ४० प्रतिशत लागत सहभागितामा ६०:४० लागत सहभागितामा ११ करोड १० लाख बजेट बराबरका २८ वटा योजनाहरू संचालन गरिएको छ । यसबाट नगरक्षेत्रमा सडक कालोपत्रे गर्ने कार्यका साथै १ चिलिंग भ्याट समेत जडान गरिएको छ ।
३५. न्यायिक समितिको इजलास स्थापना भई १७२ विवादहरू मध्ये ९० वटा विवादहरूको न्यायिक निरुपण तथा मेलमिलापको माध्यमबाट विवाद समाधान भएका छन् ।
३६. नगरपालिकाले स्थानीय सरकारको रूपमा २१ वटा स्थानीय कानून निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

उल्लेखित कार्यहरूका साथै हामीले गत दुई आर्थिक वर्षका नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट सुनवलको दिर्घकालिन विकासमा जग हाल्ने कार्य भएको महसुस भएको छ ।

अध्यक्षज्यू तथा सभाका सदस्यज्यूहरू,

अब म आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न चाहन्छु । यो नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा गत वर्षको नीति तथा कार्यक्रममा आधारित भै निरन्तरता दिनुपर्ने विषयहरूको निरन्तरताका साथै यस नगरमा क्रियाशिल राजनीतिक दल, अग्रज पूर्व जनप्रतिनिधिहरू, बुद्धिजिवि, समाजसेवीहरूसंग वेलावेलामा भएको सुझाव संकलन र सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त मार्गदर्शनहरू तथा बजेट सीमा समेतलाई हृदयंगम गरिएको छ ।

क. पूर्वाधार विकास तथा योजना कार्यान्वयन :

१. सुनवल नगरपालिकाको १३ वटै वडालाई जोडने गरी शुरु गरिएको सुनवल रिडरोडको अवधारणावाट शुरु गरिएको सडक संजाल निर्माण गर्न उक्त रिडरोडलाई विभिन्न खण्डहरूमा विभाजन गरी शुरु भएको सडक निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
२. नगर सडक गुरुयोजना (MTMP) लाई आवधिक रूपमा अद्यावधिक गर्दै उक्त योजनाका आधारमा सडकका योजनाहरू छनोट गर्दै जाने कार्यलाई प्रथमिकता दिईनेछ ।
३. विकास योजनाहरूमा उपभोक्ताको अपनत्व वढाउन विगतका वर्ष देखि कार्यान्वयनमा आएको ६०:४० लागत सहभागितामा निर्माण हुने पूर्वाधार विकासका योजनाहरूलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईनेछ । यस अन्तर्गत रु. १० लाख भन्दा वढी लागतका योजनाहरूलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।
४. विशेष गरी रु. १० लाख भन्दा वढी लागतका योजनाका साथै सडक कालोपत्रे गर्ने, पुल कल्भर्ट लगायत हेभी इक्वीपमेन्ट प्रयोग हुने योजनाहरू वोलपत्रको माध्यमवाट कार्यान्वयन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
५. योजना सम्झौता र कार्यान्वयनका सन्दर्भमा उपभोक्ता समिति गठन परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७५ पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
६. सामुदायिक भवन लगायतका पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी योजनाहरूमा जग्गा स्वामित्व एवं भोगाधिकार सम्बन्धी प्रमाण पेश भए पश्चात मात्र योजना सम्झौता गरिने नीति कार्यान्वयन गरिनेछ ।
७. योजना छनोट तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा सबै सरोकारवालाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै कार्ययोजना अनुरूप योजना कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
८. सुनवल नगरपालिकाभित्र विगतका वर्षहरूमा निर्माण भएका योजनाहरूको मर्मत संभार तथा स्तरोन्नती गर्ने प्रक्रिया अगाडी वढाईनेछ ।
९. सुनवल नगरपालिकाका साथै यस जिल्लालाई गण्डकी प्रदेशसंग जोडने छोटो सडक मार्गको रूपमा रहेको यस नगरपालिकाको भुमही हुदै वडा नं. ११ वेवोरे, मिजादमार हुदै गण्डकी प्रदेशको विनयी त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडा नं. ५ देउराली जोडने सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिनेछ ।
१०. नगरभित्रका कृषि पकेट क्षेत्रहरूलाई मध्यनजर गर्दै कृषि सडकको निर्माण र स्तरोन्नतीलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।
११. सुनवल परासी सडक खण्डलाई ४ लेनमा विस्तार गर्नका लागि प्रदेश र केन्द्र सरकारसंग पहल गरिनुका साथै सुनवल महलपोखरी हुदै पाल्पा कालिगण्डकी कोरिडोरसम्म सडक जोडनका लागि सो क्षेत्रमा पर्ने पाल्पा जिल्लाका स्थानीय तहहरूसंग आवश्यक समन्वय गरी कार्य अगाडी वढनाईनेछ ।
१२. सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ७ र ८ को ज्यामिरे, अस्नैया, अरनिको वस्ती हुदै रामपुर चौराहा सडकलाई १५ मीटर सडक क्षेत्राधिकार सहित सडक विस्तार गरी उक्त सडकलाई रामग्राम स्तुपासंग जोडने वुद्ध सर्किट तथा हुलाकी सडक जोडने रणनीतिक सडकको रूपमा विकास गरिनेछ ।

१३. नगरका विभिन्न क्षेत्रहरूमा हुने र हुनसक्ने ढुवान तथा कटान जस्ता समस्यालाई निराकरण गर्न ढल निकास योजना कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ । यसका लागि सुनवल बजार क्षेत्र र भुमही बजार क्षेत्रलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखि कार्य आरम्भ गरिनेछ ।
१४. सुनवल नगरपालिकाको दिगो विकासलाई आधार मानी राष्ट्रिय भवन संहिताका साथै सुनवल नगरपालिकाको भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड २०७५ कडाईका साथ लागु गरिने छ । नक्सा पास विना घर बनाउने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
१५. नगरपालिका भित्र अतिक्रमण भएका सार्वजनिक जग्गाहरूको लगत अद्यावधिक गरिनेछ । तरगौली ताल लगायत अतिक्रमणमा परेका ऐतिहासिक महत्वका क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकता दिई सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१६. आर्थिक वर्ष २०७५।७६ वाट शुरुआत गरिएको खरको छानामुक्त अभियानलाई प्रदेश सरकारसंगको साभेदारीमा निरन्तरता दिईनेछ ।
१७. भुकम्प प्रतिरोधात्मक भवन निर्माण गर्ने प्रावधान कडाईका साथ लागु गरिनेछ । सो क्षेत्रमा कार्यरत ज्यामीहरूलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । साथै निर्माणकर्मीको लागि दुर्घटना बीमाको व्यवस्था गरिनेछ ।
१८. पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी नगर गौरवका आयोजनाहरूको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव तयार गरी निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारका साथै नेपाल सरकार मार्फत अन्य दातृ निकायहरू समक्ष पहल गरिनेछ ।
१९. सुनवल हिलपार्क निर्माणको कार्यलाई निजि क्षेत्र समेतसंगको साभेदारीमा निरन्तरता दिईनेछ । उक्त हिलपार्कको संचालन तथा व्यवस्थापनका लागि विधि तय गरी निर्माण तथा संचालन प्रक्रिया अगाडी वढाईनेछ ।
२०. सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट नगरपालिकालाई प्राप्त हुन सक्ने समपुरक अनुदान तथा विशेष अनुदानको अवसरलाई वढी भन्दा वढी प्राप्त गरी उपयोग गर्ने उद्देश्यका साथ यस नगरका नगर गौरवका साथै विभिन्न रणनीतिक महत्वका आयोजनाहरूको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव (डि.पी.आर.) तयार गरि उक्त अनुदान प्राप्तीका लागि विशेष पहल गरिनेछ ।
२१. नगरक्षेत्रमा विद्युत सेवा नपुगेका क्षेत्रहरूमा विद्युतसंग सम्बन्धित समस्याहरूको समाधान गर्न नगरपालिकाको प्रयासमा शुरु गरिएको विद्युत लाईन विस्तार तथा स्तरोन्नतीको कार्यलाई प्राथमिकताका साथ निरन्तरता दिईनेछ । नगरका विभिन्न क्षेत्रमा विद्युत खपतको माग र आपूर्तिलाई ध्यानमा राखि विद्युत प्राधिकरणसंगको समन्वयमा विद्युत विस्तारका साथै विद्युत ट्रान्सफर्मरको व्यवस्थापन गर्दै जाने नीति कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
२२. नगरपालिकाको शहरी पूर्वाधार विकासका साथै संस्थागत क्षमता विकासका लागि नेपाल सरकार शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको साभेदारीमा शहरी पूर्वाधार लगानी आयोजना कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
२३. सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ४ को हाल फोहरमैला व्यवस्थापन भईरहेको स्थानमा शहरी पूर्वाधार लगानी आयोजना मार्फत ल्याण्डफिल्ड साइट निर्माणका लागि विशेष पहल गरिनेछ ।

ख. आर्थिक विकास :

१. सुनवल नगरपालिकाका बाबा बर्दगोरिया, मामी सतीसरीया, महलपोखरी, देवदह, वैरागनाथ बाबा, हरिहर ॐ कारेश्वर, उत्तरायण, सार्वजनिक घेचिङ्ग गुम्बा, अन्य गुम्बा क्षेत्रहरु, ॐ शान्ति पार्क, मस्जिद, चर्च लगायतका नगरका सबै धार्मिक एवं पर्यटकीय क्षेत्रको लगत संकलन गरि ती क्षेत्रहरुको पर्यटकीय संभाव्यता अध्ययनका आधारमा विस्तृत परियोजना प्रस्ताव तयार गरी पर्यटकीय पूर्वाधार विकासका लागि सम्वन्धित निकायसंग समन्वय गरिनेछ ।
२. सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ४ महलपोखरी क्षेत्रमा स्थानीय कला, संस्कृतिको जगेर्ना गर्दै आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धन तथा स्थानीयको जिविकोपार्जनमा टेवा पुर्‍याउने उद्देश्यका साथ स्थानीय वासिन्दाहरुको सक्रियतामा आ.व. २०७५।७६ देखि महलपोखरी सामुदायिक होमस्टेको स्थापना तथा संचालनका लागि शुरु गरिएको कार्यलाई निरन्तरता दिई उक्त क्षेत्रमा होमस्टे संचालनमा ल्याईनेछ ।
३. सुनवल नगरपालिका भित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव क्रमशः तयार गर्दै तयार भएका डि.पि.आर.वमोजिम पर्यटकीय क्षेत्रको विकासका लागि सम्वन्धित निकायहरूसंग पहल गर्नुका साथै नगरपालिकाको आफ्नो श्रोत साधनले भ्याएसम्मका विकास कार्यहरु गर्दै जाने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
४. सिचाईको सुविधा तथा संभावना भएका खेतियोग्य जमिनमा जग्गा प्लटिङ गरी बिक्री वितरण गर्ने तथा बस्ति विकासको कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ । नगरक्षेत्रका पुराना प्लटिङहरुको अभिलेखिकरण गरिने र नयाँ जग्गा प्लटिङ गर्दा स्वीकृत मापदण्ड वमोजिम नगरपालिकाले गठन गरेको प्राविधिक समितिको सिफारिसमा Planning Permit स्वीकृत भएपछि मात्र प्लटिङ गर्न दिईने छ ।
५. कृषिलाई गरिवी निवारण, बेरोजगारी समस्याको समाधानका रूपमा विकास गर्दै खाद्यान्नमा नगरलाई आत्मनिर्भर बनाउन नगरक्षेत्रमा संभाव्यताको आधारमा विभिन्न प्रकारका वालीहरु जस्तै धान, मकै, तरकारी, कागती आदिको पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादनलाई व्यवसायिक बनाईनेछ ।
६. सतह तथा भूमिगत सिंचाई र वर्षाको पानी संकलन तथा सिंचाईका उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गरी वर्षैभरी सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने कार्यकालागि आवश्यक पहल गरिनेछ । कृषि उपजको पकेट क्षेत्रका आधारमा हरेक वडामा कम्तिमा एक वोरिङ निर्माण गर्ने कार्यलाई अगाडी वढाईनेछ ।
७. पछिल्लो समयमा वजारमा उपलब्ध हुने तरकारी अत्यधिक मात्रामा विषाधी प्रयोग भएको जनगुनासो आई रहेको सन्दर्भमा हरेक नागरिकलाई आफ्नै घरमा अर्गानिक तरकारी उत्पादन र उपभोग गर्न करेसावारी तथा कौसी खेतीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । यसको कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सहकारी संस्थाहरूसंग सहकार्य गरिनेछ ।
८. स्थानीयस्तरमा नै उन्नत विउ विजन, फलफुल तथा तरकारी विरुवा उत्पादन र वितरण कार्य संचालन गरी कृषिलाई गरिवी र बेरोजगारी समस्याको समाधानका रूपमा विकास गर्दै विउ, खाद्यान्न तथा फलफुलमा नगरलाई आत्मनिर्भर बनाउने तर्फ अग्रसर रहदै नगरक्षेत्रमा सम्भाव्यताका आधारमा विभिन्न प्रकारका वालीहरुको पकेट क्षेत्र निर्माण तथा निरन्तरता

गरी उत्पादनलाई व्यवसायिक बनाईनेछ । धुर्कोट फेदी लगायतका क्षेत्रमा कागती पकेट क्षेत्र विकासको कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

९. स्थानीयस्तरमा कृषि उत्पादनमा वृद्धि तथा उत्पादनको भण्डारण तथा वजारीकरणको कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी वढाउदै किसानलाई उत्पादनको मूल्य प्राप्तीमा टेवा पुर्याउन कृषि उपज संकलन केन्द्र, थोक बजार, हाट बजार, शित भण्डार जस्ता पूर्वाधारहरूको निर्माण गरिनेछ । यस अनुसार सुनवल हाटबजार र अस्नैया हाटबजारको पूर्वाधार निर्माण, भुमहीमा बहुउद्देशिय कृषि बजार केन्द्र निर्माण, सहकारी शित भण्डार निर्माण, वडा नं. ५ को वनकट्टीमा कृषि उपज संकलन केन्द्र जस्ता कृषि पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
१०. कृषियोग्य जमिनको माटोमा उर्वराशक्ति संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नका लागि माटो परिक्षण कार्यलाई अभियानको रूपमा लगिनेछ । जलवायु अनुकूलन खेति प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
११. नगरमा कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमालाई वढी भन्दा वढी यथार्थपरक बनाउन नगरक्षेत्रको कृषि तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ । वाभो जग्गाको लगत संकलन गरि वाभो जग्गा उपयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१२. कृषि उत्पादनको लागि गुणस्तरिय सामग्रीहरू र कृषियन्त्र तथा उन्नत विउ विजन, उन्नत प्रविधिको विकास र विस्तारमा उच्च प्राथमिकता दिईनेछ । स्थानीयस्तरमा उच्च मूल्ययुक्त कृषि जन्य वस्तुको (High Value Crops) को प्रवर्द्धन सम्वन्धी कार्यहरू गरिनेछ । कृषि यन्त्रीकरणको विकास गरिनेछ ।
१३. युवा जनशक्तिलाई कृषिमा आकर्षित गर्न तरकारी खेति, मौरीपालन, मत्स्य पालन, पुष्प व्यवसाय, फलफुल खेति तथा च्याउ खेति आदिमा मापदण्ड बनाई अनुदान दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ । सहकारी कृषि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू जस्तै : करेसावारी खेति, कौसी खेति, च्याउ खेति आदि संचालन गर्न नगरपालिका भित्रका सहकारी संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । कृषि क्षेत्रमा प्रोत्साहन नीति अन्तर्गत उत्कृष्ट किसान, कृषक समुह, सहकारी संस्थाहरूलाई मापदण्ड बनाई सम्मान गरिनेछ ।
१४. नगरपालिकाको वडा नं. २ मा ३००० मेट्रिक टन क्षमताको सहकारी शीत भण्डार निर्माणको कार्यलाई संघीय सरकार, ५ नं. प्रदेश सरकार, जिल्लाका स्थानीय तहहरू, जिल्ला सहकारी संघ, जिल्लाका सहकारी संस्थाहरूसंगको सहकार्यमा निरन्तरता दिईनेछ ।
१५. नगरपालिकावाट निर्माण शुरुआत गरेको सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ९ स्थित नमुना कृषि फर्मलाई सुनवल कृषि अनुसन्धान केन्द्रको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ । उक्त नमुना कृषि फर्मको विकासका लागि ५ नं. प्रदेश सरकारसंग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
१६. दुध तथा मासुमा नगरलाई आत्मनिर्भर बनाउने लक्ष्यका साथ व्यवस्थित र प्रभावकारी पशुपालनका लागि आवश्यकता अनुसारका तालिमहरू संचालन गरी कृषकलाई प्रविधि समेत उपलब्ध गराईनेछ । पशुपालन क्षेत्रमा नश्ल सुधारका कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिने छ । यन्त्रिकरणमा सहयोग गरी व्यवसायिक पशुपालनलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ । घासमा आधारित पशुपालनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । व्यवसायिक गाई भैसी तथा वाखा फर्मलाई स्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ ।

१७. पशुहरुमा लाग्ने महामारीजन्य रोगहरुको रोकथामका लागि खोप लगायत उपचारका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । मासु पसल, औषधी पसल, पुशपन्छी फर्मलाई व्यवस्थित बनाउन नियमन गरिनेछ ।
१८. सहकारीसंगको साभेदारीमा विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । सहकारीहरुको प्रभावकारी अनुगमन तथा नियमन कार्य गरिनेछ ।
१९. उपभोक्ताको हित प्रवर्द्धन तथा खाद्य पदार्थ लगायतका सामग्रीहरुमा हुने मिसावट लगायतका समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न सुनवल नगरपालिकाको बजार अनुगमन निर्देशिका बमोजिम बजार अनुगमन कार्यलाई चुशत र प्रभावकारी बनाईनेछ । बजारमा व्यापारीहरुले मूल्यसुची राख्नुपर्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य गर्दै उक्त व्यवस्थाको कार्यान्वयनका लागि सघन अनुगमनको कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
२०. नगरक्षेत्रका बेरोजगार युवाहरुलाई रोजगारीको अवसर प्रदान गर्न नेपाल सरकारको प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । रोजगार सूचना केन्द्रमा सुचिकृत दक्ष, अर्धदक्ष र अदक्ष बेरोजगारहरुको पहिचान गरी रोजगारीको अवसर प्रदान गर्न गैरसरकारी क्षेत्र र निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारमा गई सीप सिक्ने फर्केका युवाहरुलाई उनीहरुले ल्याएको रेमिट्यान्सको उपयोग समेत हुनेगरी आयमूलक तथा सीपमूलक कार्यक्रम मार्फत नगर विकासमा उपयोग गर्न युवा जनशक्तिलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
२१. प्रयाप्त सुचना तथा जानकारीका अभावका साथै प्रलोभनमा परि वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवाहरुको वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा संभावित जोखिम तथा दुर्घटनाहरुलाई न्यूनीकरण गर्न तथा वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र मर्यादित बनाउन नेपाल सरकारको सहकार्यमा रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

ग. सामाजिक विकास :

१. युवाहरुको शारीरिक तथा मानसिक विकासका लागि विभिन्न प्रकारका खेलकुद विकासलाई जोड दिइने छ । वडा नं. १३ को खेलमैदान निर्माणमा प्रदेश सरकारसंग साभेदारी गरिनेछ । साथै नगर क्षेत्रभित्र जग्गा व्यवस्थापन सहित एक राष्ट्रियस्तरको रंगशाला निर्माण गर्न प्रदेश तथा संघीय सरकारसंग आवश्यक पहल गरिनेछ ।
२. नगरपालिकाका सवै वडाहरुको सहभागिता रहनेगरी नगरस्तरमा मेयरकप फुटबल प्रतियोगिता र उपमेयर कप भलिबल प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिईनेछ । सुनवलका वालवालिकाको प्रतिभा, क्षमता विकासका लागि सुनवल प्रतिभा पहिचान तथा राष्ट्रपति रनिड शिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।
३. विद्यालय शिक्षाको शैक्षिक गुणस्तर सुधारको नीति अवलम्बन गरिनेछ । नगरपालिकामा आवश्यक विद्यालयहरुको पहिचान गर्न नगरक्षेत्रको विद्यालय नक्सांकनको कार्य गरिनेछ । शैक्षिक लगानीको महत्तम उपयोग गरी शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न नयाँ विद्यालय स्थापना नगरी तोकिएका मापदण्डका आधारमा विद्यालयहरु आपसमा गाभ्ने, तह वा कक्षा घटाउने लगायतका शैक्षिक गुणस्तर सुधारको नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

४. सुनवल नगरपालिकाभित्रका विद्यालयहरूको वर्गीकरण गरी ग र घ श्रेणीका सामुदायिक विद्यालयको स्तरोन्नती गरी न्यूनतम पूर्वाधारको सुनिश्चितता गरिनेछ । संस्थागत विद्यालयलाई स्तरोन्नती गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
५. सामुदायिक विद्यालय पहुँच वृद्धि र सुरक्षित विद्यालयका लागि यातायात सुविधा विस्तार कार्यक्रमलाई यस वर्ष थप विस्तार गरिनेछ । प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र देखि कक्षा ३ सम्मका बालबालिकालाई उनीहरूको उमेर अनुसारको वसाई व्यवस्थापनको पूर्वाधार निर्माण गर्दै जाने नीति क्रमशः कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ । हरित विद्यालयको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
६. सामुदायिक विद्यालयप्रतिको नागरिकको धारणालाई सकारात्मक परिवर्तन गराउन विद्यालयको व्यवस्थापकीय तथा शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा जोड दिईनेछ । शैक्षिक शत्रु २०७६ लाई शैक्षिक गुणस्तर सुधार तथा विद्यालय सुशासन व्यवस्थापन वर्षको रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ । विद्यालयसंग समुदाय र शिक्षकसंग अभिभावक नमुना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । बालमैत्री, बालअधिकार, सुनवलको साँस्कृतिक सम्पदा, पुरातात्विक महत्वका विषय समावेश भएको स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ । सूचना प्रविधियुक्त कक्षाकोठा, प्रविधिमैत्री शिक्षक सुनवलको शैक्षिक पहिचान अभियानलाई नमुनाको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
७. विपन्न समुदायका विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गराउन तथा विद्यालयमा टिकाई राख्न छात्रवृत्ति लगायतका प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालनमा ल्याईनेछ । विपन्न लक्षित शैक्षिक छात्रवृत्तिलाई थप विस्तार गरिनेछ । तोकिएको मापदण्डका आधारमा नमुनाको रूपमा विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । सामुदायिक विद्यालय विद्यार्थी तथा शिक्षक प्रोत्साहनका साथै उपमेयर छात्रा प्रोत्साहन कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।
८. सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्दा प्रधानाध्यापक नियुक्तिका लागि आवश्यक योग्यता पुगेका, विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सिफारिस गरेका स्थायी शिक्षकहरूबाट विद्यालय विकासको प्रस्ताव लिई सोहि आधारमा ३ वर्षका लागि कार्यसम्पादन करार गर्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
९. संस्थागत विद्यालयलाई राष्ट्रिय तथा सुनवल नगरपालिकाको शैक्षिक ऐन, नियम, तथा नीतिको मापदण्डमा ल्याई सामुदायिक विद्यालयको एकिकृत प्रणालीमा ल्याईनेछ ।
१०. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ११ बमोजिम नगरपालिकालाई आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई अन्तर्गत अस्पताल र अन्य स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना तथा संचालन गर्ने अन्तर्निहित अधिकारलाई दृष्टिगत गरी यस विषयमा यस नगरपालिकाको चालु आ.व. ०७५।७६ को नीति र कार्यक्रमलाई र तदनुसरूप नगरकार्यपालिकाको मिति २०७५।६।१ को निर्णयलाई निरन्तरता दिदै हालै नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयबाट यस नगरपालिकाको सुनवल स्वास्थ्य चौकीलाई १५ शैयाको प्राथमिक अस्पताल निर्माणको स्वीकृति भएको र उक्त स्वास्थ्य चौकी रहेको स्थान स्थानीय तहको पुनर्संरचना भए पश्चात वर्तमान नगरपालिकाको मध्यकेन्द्रमा नरहेको, सिमानामा रहेको, मुख्य सहरी क्षेत्र भन्दा टाढा रहेको, जनघनत्व कम रहेको क्षेत्र भएको र अधिकांश ८५ प्रतिशत नगरवासीहरूलाई अपायक पर्ने भएकोले समग्र नगरवासीहरूको स्वास्थ्य

सेवामा सर्वशुलभता उपलब्ध गराउन सुनवल स्वास्थ्य चौकीको स्तरोन्नती गरी १५ शैयाको प्राथमिक अस्पतालको पूर्वाधार निर्माण कार्य र संचालन नगरको मध्यकेन्द्रमा पर्ने सुनवल नगरपालिकाको वडा नं. ५ मा रहेको २(दुई) विगाहा जग्गामा गर्ने गरी नेपाल सरकारसंग सुनवल नगरपालिकाले सहकार्य गर्नेछ र सुनवल स्वास्थ्य चौकी रहेको स्थानमा एम्बुलेन्स सुविधा सहितको प्रशुती गृहको पूर्वाधार विकासका साथ 'क' श्रेणीको स्वास्थ्य चौकीको रुपमा संचालन गरी त्यसको सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।

११. नगरका नागरिकहरूका लागि साधारण स्वास्थ्य सेवा नागरिकको नजिकैवाट उपलब्ध गराउने आ.व. २०७५।७६ को नीतिगत व्यवस्था अनुसारको प्रयासवाट ७ वटा वडामा स्वीकृत भएका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको सेवा संचालन गरिनेछ ।
१२. विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरूको सेवा प्रवाहलाई चुस्त, छरितो र गुणस्तरिय बनाईने छ । सो कार्यका लागि नगरपालिकावाट अनुगमन तथा नियमन प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
१३. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको उत्प्रेरणा जागृत गर्न एक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका कल्याण कोषका साथै महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाका लागि अवकाश सुविधाको व्यवस्था गरिनेछ ।
१४. बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई संचालन गरिनेछ । नगरपालिका भित्रका हरेक दम्पतिका पहिलो दुई सन्तानलाई प्राथमिकता दिदै सबै सुत्केरी आमाहरूलाई ३५ दिनभित्र वच्चाको जन्म दर्ता गराएपछि दुई पटकसम्म प्रत्येक पटक रु. २०००।०० पोषण खर्च उपलब्ध गराउने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१५. जन्मपुर्व देखि मृत्युपर्यन्तसम्म राज्यको दायित्व रहने हुँदा उक्त दायित्वलाई मनन गर्दै आर्थिक वर्ष २०७६।७७ देखि यस नगरपालिकाका नागरिकको मृत्यु भएमा ३५ दिनभित्र निज मृतकको मृत्युदर्ता गराउने परिवारलाई मृतकको मृत्युसंस्कार खर्च वापत प्रति घटना रु. ५०००।०० उपलब्ध गराईनेछ ।
१६. मुहान देखि मुखसम्म स्वच्छ पानीको अवधारणा अनुरूप सर्वसाधारणका लागि शुद्ध खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउन निर्माणाधिन खानेपानी आयोजना र आवश्यकता अनुसारको अन्य खानेपानी योजनाहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१७. जेष्ठ नागरिकहरूको लागि संचालनमा ल्याईएको जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्रको प्रभावकारितालाई मध्यनजर गर्दै सो प्रकारका दिवा सेवा केन्द्रहरू संचालन कार्यक्रमलाई विस्तार गर्दै निरन्तरता दिईनेछ ।
१८. किशोरी तथा प्रचनन उमेरका महिलाहरूको स्वास्थ्यमा ध्यान दिदै सुनवल नगरपालिकाभित्र सेनिटरी प्याडको उत्पादन गरी वितरण गर्ने व्यवस्थाको थालनी गरिनेछ ।
१९. नेपालको पहिलो वालमैत्री नगरको रुपमा परिचित यस नगरपालिकामा वालमैत्री स्थानीय शासनको माध्यमवाट नगरले कमाएको साखलाई जोगाईराख्न र यसलाई समुदायमा रहेका हरेक वर्ग र प्रकृतिका वालवालिकामा समेत वालमैत्री व्यवहारको अनुभूतीलाई कमी हुन नपाउने गरी वालमैत्री स्थानीय शासनको दिगोपनाका लागि वालमैत्री आवधिक योजना समेतका आधारमा मेयरसंग वालवालिका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२०. नगरपालिकावाट संचालन हुने आयमूलक तथा सीपमूलक तालिम कार्यक्रमहरूमा समावेशी

सहभागिताको नीति अवलम्बन गरिनेछ । महिला उद्यम केन्द्रमार्फत विभिन्न तालिम कार्यक्रहरू संचालन गरिनेछ ।

२१. हरेक संरचनाहरूमा महिलाको तेत्तीस प्रतिशत सहभागिता हुनुपर्ने प्रावधानको कार्यान्वयनका लागि अनुगमन र समन्वयलाई प्रभावकारी बनाईनेछ । घरेलु हिंसा विरुद्धको नीति निर्माण गरि राष्ट्रिय कार्ययोजना र ऐन अनुसार लैंगिक समानताका लागि नगरस्तरीय कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, द्वन्द्व पिडित महिला, एकल महिला तथा असहाय, अपांग र पिछडिएका, स्रोत साधन र अवसरवाट वन्चित महिलाहरूको हिंसाको अन्त्य गर्दै स्वरोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सर्वपक्षिय सहकार्य गरिने छ ।
२२. दलित, आदिवासी जनजाति, अपांगता भएका, मधेशी मुस्लिम र पिछडावर्ग लगायत पिछडिएको समुदाय र वर्गका लागि नगरवाट संचालन हुने विभिन्न आयमूलक तथा सीपमूलक तालिम तथा विकासका विभिन्न अवसरहरूमा सहभागिताको सुनिश्चितता गरिनेछ र विकासका प्रतिफल वितरणमा यस्ता समुदायका लागि समतामूलक सिद्धान्तको अवलम्बन गरिनेछ । बहुल समाजको विशेषतासंगै अनेकतामा एकताको पहिचान कायम गर्ने सबै धर्म, जातजाती, कला संस्कृति, भेषभुषा र भाषा सहित्यको संरक्षण र विकास गरिने छ ।
२३. नगरपालिकावाट भौतिक संरचना निर्माण गर्दा अपांगमैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ र भएका संरचनाहरूलाई पनि क्रमशः अपांगमैत्री बनाउदै लगिनेछ । अपांगता भएका व्यक्तिहरूका लागि अनुभूति गर्न सक्ने स्वरोजगार तथा पुनस्थापनाका कार्यक्रम संचालनमा गैरसरकारी क्षेत्रसंग समेत सहकार्य गरिनेछ ।
२४. सामाजिक सुरक्षा भत्ताको वितरण कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी गराई सबैको सहज पहुँचका लागि आवश्यक बैकिङ प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गरिने छ । व्यक्तिगत घटना दर्ताको अनलाईन प्रणाली लाई निरन्तरता दिई तथ्यांक व्यवस्थित गरिने छ ।

घ. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन :

१. नगरपालिका क्षेत्रभित्र वन तथा वातावरण संरक्षणका लागि नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक तथा साभेदारी वन उपभोक्ता समितिहरूसंग सहकार्य गरिनेछ । वन क्षेत्रमा पाईने जैविक विविधता पहिचान गर्दै अनुसन्धानात्मक कार्यक्रम संचालन गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ । सामुदायिक, साभेदारी तथा नीजी वनहरूसंग कानुन वमोजिम श्रोत वाँडफाँट तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा साभेदारी गरिनेछ ।
२. बजारको सौन्दर्यता तथा जनस्वास्थ्यमा समेत प्रतिकुल असर पार्न नदिन अव्यवस्थित र छाडा रूपमा रहेका चौपायाहरूको नियन्त्रणका साथै छाडा कुकुरहरूलाई व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पहल गरिने छ ।
३. सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरूलाई वन तथा वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई न्यूनीकरण लगायत विभिन्न जनचेतना जगाउने जस्ता कार्यक्रमहरू गर्न र विकास निर्माणका कार्यमा संलग्न हुन प्रोत्साहित गरिनेछ । वन क्षेत्रलाई आयमूलक बनाउन वनको वैज्ञानिक सदुपयोग गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ । नगर क्षेत्रका सिमसार क्षेत्रलाई संरक्षण गरिने छ ।

४. ल्याडफिल साईटको निर्माण र दिसाजन्य लेदो पदार्थ व्यवस्थापनका लागि Segregation प्रणाली सहितको फोहर व्यवस्थापन प्रणाली स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ। नगरको फोहर व्यवस्थापन कार्य सार्वजनिक निजी साभेदारीको अवधारणा अनुरूप संचालन गर्ने नीति लिईने छ। सिसाजन्य फोहरजस्ता हानिकारक फोहरहरूको व्यवस्थापनमा विशेष प्राथमिकता दिईनेछ।
५. नगरपालिका भित्रका सबै सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय परिसरलाई पूर्ण प्लाष्टिक मुक्त क्षेत्र घोषणा गरी शहरी वातावरणलाई स्वच्छ राख्न २० माईक्रोन भन्दा तलका प्लाष्टिकका भोला निषेध गर्ने र अन्य प्लाष्टिक भोलाहरूलाई निरुत्साहित गरिने छ। वातावरणमैत्री भोला उत्पादन तथा प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ। नगरपालिकाको मुख्य वजार केन्द्रका रूपमा रहेका सुनवल वजार क्षेत्र र भुमही वजारक्षेत्रबाट प्लाष्टिक मुक्त क्षेत्र अभियानको शुरुवात गरी क्रमशः विस्तार गर्दै लगिनेछ।
६. विपद् व्यवस्थापनको लागि नगरपालिकामा संस्थागत प्रबन्धका साथै सम्बन्धित सबैको क्षमता विकास गरिने छ। नगरको विपद् व्यवस्थापन कार्ययोजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने छ। नगर प्रहरीका लागि विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विशेष तालिमको व्यवस्था गरिने छ। आगलागीजन्य विपद् व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाको अत्यावश्यक सेवा तथा सहरी पूर्वाधारको रूपमा रहेको दमकल सेवा संचालनका लागि एक वटा दमकल खरिद गरी संचालनमा ल्याईनेछ।
७. नगर क्षेत्रको डुवानको समस्यालाई पहिचान गरि चालु आर्थिक वर्ष भित्रै मुख्य डुवान क्षेत्रहरूमा आवश्यक ढल निकासको व्यवस्था गरिने छ। सुनवल नगर क्षेत्रका मुख्य सडक खण्डहरूमा नाली निर्माणका साथै ग्रीन बेल्ड निर्माण गरी हरीयाली प्रवर्धन गरिने छ।
८. विपद् जोखिम निम्त्याउन सक्ने मापदण्ड विपरित भौतिक संरचना बनाउने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ। ठूला पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन कार्यलाई विशेष प्राथमिकता दिने नीति अवलम्बन गरिने छ।
९. नदिजन्य पदार्थको संकलन कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी विषयहरूलाई ध्यानमा राखि व्यवस्थित गरिने छ। नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वको प्रमुख स्रोतको रूपमा प्राकृतिक स्रोत रहेको सन्दर्भमा प्राकृतिक स्रोतको दीगो व्यवस्थापनका लागि प्राकृतिक स्रोत संरक्षण र संवर्द्धन गर्न बन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा लगानी गर्ने नीतिको अवलम्बन गरिनेछ। राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारीताका साथ कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ। नदिजन्य पदार्थको ठेक्का बन्दोबस्त गर्दा सम्बन्धित ठेकेदारलाई ठेक्का भएको खोलाखण्डको दुवै तर्फ अनिवार्य रूपमा बाँस तथा अग्निसो जस्ता विरुवा रोप्नु पर्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ।
१०. नगर भित्र फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि फोहोरबाट मोहोर बनाउने अवधारणा अनुरूप तालिम सहित कम्पोस्ट विन वितरण जस्ता कार्यक्रम साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूसंग समन्वय गरिनेछ।

ड. संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन :

१. नगरको विकास गतिविधि तथा योजना तर्जुमालाई अभिवृद्धि यथार्थपरक एवं तथ्यांकमा आधारित बनाउन नगरको विविध क्षेत्रका तथ्यांक एवं सूचनाहरूको संकलन एवं अद्यावधिक गरी नगरक्षेत्रका सबै प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक एवं सम्पूर्ण स्रोतहरूको यथार्थ चित्र देखिने स्रोत नक्सा सहितको डिजिटल नगर पार्श्वचित्र अद्यावधिक गरि तयार गरिनेछ ।
२. नगरको विकासलाई नतिजामूलक र थप व्यवस्थित बनाउन नगर विकासका सम्पूर्ण आयामहरूलाई समेटि आवधिक योजनाको रूपमा नगरको एकिकृत शहरी विकास योजना (Integrated Urban Development Plan, IUDP) निर्माण सम्पन्न गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
३. आन्तरीक आयको वृद्धि तथा दीगो विकासका लागि कर प्रशासनलाई व्यवस्थित बनाईने छ । करको दायरालाई फराकिलो बनाउँदै करका दरहरूमा सामान्य हेरफेर गरिने छ ।
४. नगरपालिकाको आन्तरिक आयको लक्ष्य प्राप्तिका लागि राजश्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनुका साथै वडागत तथा नगर स्तरीय लक्ष्य निर्धारण गरी कार्यान्वयन गरिने छ । आर्थिक वर्ष २०७६/७७ लाई कर संकलन वर्षका रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
५. राजस्व संकलन र लेखा प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गर्न कम्प्युटर प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
६. लक्ष्य अनुरूप सम्पत्तिकर, वहाल कर, वहाल विटौरी कर लागायतका कर संकलनमा सकारात्मक वातावरण श्रृजना गर्न करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । सम्पत्ति कर संकलनका लागि बहुदर प्रणाली कायम गरिनेछ ।
७. नगरपालिका भित्र उच्चतम तथा नियमित कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिईने छ ।
८. नगरपालिकाको मेरुदण्डको रूपमा रहेको आन्तरिक श्रोतलाई व्यवस्थित र दिगो बनाउन निजी क्षेत्रको प्रतिनिधिमूलक संस्था उद्योग वाणिज्य संघसंग सहकार्य गरिनेछ ।
९. राजश्व सम्भाव्यता अध्ययन गरी सो प्रतिवेदन तथा नगर स्तरीय राजश्व परामर्श समितिको बैठकको सिफारीसका आधारमा आयको प्रक्षेपणका साथै कर, दस्तुर र शुल्कको दररेट निर्धारण गरी कर संकलन प्रकृत्यालाई प्रभावकारी बनाईने छ ।
१०. नगरपालिका क्षेत्रमा संचालित व्यापार व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याउनका लागि प्रत्येक वर्ष असोज मशान्तभित्र व्यवसाय कर तिर्नेलाई १० प्रतिशत छुटको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
११. घरनक्सा डिजाईन गरेवापत कल्सन्टेन्सी फर्मले लिने शुल्कलाई व्यवस्थित तथा एकरूपता कायम गर्ने कार्य गरिनेछ ।
१२. नगरपालिकाको मासिक आम्दानी र खर्चको विवरण सूचना पाटी, वेभसाइट, डिजिटल सूचना पाटी मार्फत सार्वजनिक गर्ने परिपाटीलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१३. सुनवल नगरपालिकाको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन सुशासन व्यवस्थापनलाई क्रियाशील बनाईने छ । सेवा प्रवाहमा सेवा ग्राहिलाई सहजकिरण गर्न हेल्पडेस्क स्थापना गरि सहजीकरण गरिनेछ । दैनिक सेवा प्रवाह गर्दा First Come First Service System अनुसारको नीतिलाई आधार मानी सेवा प्रदान गरिने छ । नगरपालिकाको सेवालाई सेवामुखी र प्रभावकारी

बनाउनकालागि बढी चाप भएका बेला टोकन प्रणाली मार्फत सेवा दिने प्रकृत्यालाई क्रमशः अवलम्बन गरिने छ ।

१४. नगरपालिकाले नियमित रूपमा गर्नु पर्ने सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण एवं सार्वजनिक सुनुवाई जस्ता कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिईने छ । विकासमा जनचासो, गुनासो र सेवा प्रवाह सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापन गर्दै Public Opinion लिने परिपार्टीको विकास गरिने छ ।
१५. विकास पत्रकारितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । नगर विकासका गतिविधिहरूलाई नगरवासी सामु सुसुचित गर्न तथा सुशासनलाई प्रवर्द्धन गर्न गराउनका लागि राज्यको चौथो अंगको रूपमा स्थापित संचारकर्मी तथा पत्रकारहरूसंग सहकार्य गरिनेछ ।
१६. पाँच लाख भन्दा माथिको कुल लागत भएका प्रत्येक योजनामा अनिवार्य रूपमा सार्वजनिक सूचनापाटी राख्ने व्यवस्था गरिने छ र आयोजना संचालनका कानून तथा कार्यविधी अनुसारका नीति र प्रकृत्यालाई क्रियाशील बनाईने छ ।
१७. योजना कार्यान्वयन गर्दा पेशकी शून्य नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१८. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ वमोजिम नगरपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वे (O & M Survey) र संगठनात्मक विकास अध्ययन (O.D. Study) गरी नगरपालिकावाट प्रवाह हुने सेवालाई चुस्त र विकास व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
१९. आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा वडा कार्यालयको भवन निर्माण कार्य थालनी गरी क्रमशः विस्तार गरिनेछ ।
२०. कार्यालयमा तत्काल आवश्यक पर्ने थप जनशक्तिको व्यवस्थापन प्रचलित ऐन तथा निर्देशिका र राज्यको नीति लाई आधार मानी गरिने छ । करारमा लिईएका कर्मचारीहरूको योग्यता, क्षमता र नगरपालिकाको आवश्यकताका आधारमा सेवाको निरन्तरता दिईनेछ । कर्मचारीहरूले उच्च मनोबलका साथ काम गर्न सक्ने कार्यवातावरण श्रृजना गर्दै कार्यसम्पादनका आधारमा प्रोत्साहन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ । यस कार्यलाई कार्यविधी बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२१. उपलब्ध जनशक्तिको क्षमता विकासमा विशेष जोड दिईने छ । कार्यसम्पादनका आधारमा सूचकहरूको व्यवस्था गरी उत्कृष्ट कर्मचारीलाई पुरस्कृत गरिने छ । ऐन, नियमको परिधी भित्र रही कार्य सम्पादन मूल्यांकनका आधारमा कार्यरत कर्मचारीको बहुवा, स्तर वृद्धि, प्रोत्साहन, पुरस्कार प्रदान गर्ने जस्ता कार्यलाई निरन्तरता दिईने छ । नगरपालिकाको मौजुदा जनशक्तिलाई समयानुकुल सक्षम बनाउन आन्तरिक एवं बाह्य सहयोगका आधारमा तालिम दिई सक्षम बनाउने नीतिलाई प्राथमिकता दिईने छ ।

अध्यक्षजू तथा सभाका सदस्यजूहरू,

आरदरणीय नगरवासीहरूको अपेक्षालाई पुरा गर्न बजेट कार्यान्वयन लगायत नगरका सम्पूर्ण गतिविधिमा सुनवल नगरवासी आमा बुवा तथा दिदिबहिनी दाजुभाईहरूको सहयोगको अपेक्षा गरेको छु । प्रस्तुत आगामी आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनमा सबै पक्षको ईमान्दारीपूर्ण एवं रचनात्मक सहयोग प्राप्त भएमा सुनवलको विकास र समृद्धिका लागि कोषेढुङ्गा सावित हुनेमा म विश्वस्त छु ।

अन्तमा,

यस ऐतिहासिक पाँचौ नगर सभामा पाल्नुभएका नगर उप-प्रमुखज्यू र नगर सभाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरूलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। नगरपालिकाको विकासका लागि बजेट तथा कार्यक्रमका साथ सहयोग गर्नुहुने संघीय सरकार र ५ नं. प्रदेश सरकार प्रति विशेष आभार प्रकट गर्दछु। नगरको समग्र विकास अभियानमा सदैव संवेदनशिल भई सहयोग गर्नुहुने सबै राजनीतिक दल, संघीय सरकार, ५ नं. प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्थित सबै कार्यालयहरू निकायहरू, सुरक्षा निकायहरू, सबै गैह्रसरकारी संघ संस्थाहरू, उद्योग वाणिज्य संघ, नागरिक समाज, समाजसेवी, वृद्धिजिवी, पत्रकार लगायत दातृ निकाय र आदरणीय नगरवासी आमाबुवा, दिदीवहिनी तथा दाजुभाईहरूमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै आगामी आ.ब. २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि सबैको सहयोग प्राप्त हुनेछ, भन्ने अपेक्षा राखेको छु।

सुनवल नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम एवं वार्षिक नगर विकास योजना तय गर्न अहोरात्र खटीई ऐतिहासिक नगर सभाको जिम्मेवारी पुरा गर्न सहयोग पुऱ्याउनु हुने सबै जन-प्रतिनिधीज्यूहरू, सुनवल नगर कार्यपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू लगायत नगरपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारी साथीहरूलाई हार्दिक आभार एवं धन्यवाद व्यक्त गर्दै नगर विकासमा समस्त नगरवासीहरूको सहयोगको लागि आह्वान गर्दछु।

धन्यवाद

भीम बहादुर थापा क्षेत्री

नगर प्रमुख

मिति: २०७६ साल आषाढ १० गते रोज ३ मा शुभम्